

CHAPTER 3

NEDEN İKİ DİL TEK DİLDEN DAHA İYİDİR?

WHY TWO LANGUAGES ARE BETTER THAN ONE?

Sema KARAKELLE¹, Yasemin YEŞİLYAPRAK², Esra DEMİRKAN³

¹Associate Professor, İstanbul University, Faculty of Letters, Psychology, İstanbul, Turkey
e-mail: semakara@istanbul.edu.tr

²Research Assistant, Phd Candidate, İstanbul University, Faculty of Letters, Psychology, İstanbul, Turkey
e-mail: yasemin.karsli@istanbul.edu.tr

³Research Assistant, Phd Candidate, İstanbul University, Faculty of Letters, Psychology, İstanbul, Turkey
e-mail: esrademirkan@istanbul.edu.tr

DOI: 10.26650/BS/SS41.2021.001-4.03

ÖZET

İki dillilik çalışmalarının sonuçlarında çelişen bulgular olmasına rağmen, çalışmalarda ağırlıklı olarak iki dilli olmanın bilişsel avantajları üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda literatürdeki tartışmalar, iki dilli olmanın bilişsel işlevler açısından ne tür farklılıklar yaratabileceğine dair çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Ancak bugüne kadar araştırmalarda elde edilen bulgular ve çıkarılabilecek tüm sonuçlar, iki dillilik çalışmalarında temel olarak iki sorun olduğunu göstermektedir. Bu sorunlardan ilki, iki dillilik ve göç olgularının tarihsel ve sosyolojik açılarından iç içe geçmesidir. Bu durum aynı zamanda karşılaşılan ikinci sorun olan yöntem sorunun ana nedenlerinden birisi olarak da ele alınabilir. Yöntem sorunu, iki dillilik çalışmalarında hali hazırda varlığını devam ettiren bir tartışma konusudur. Aynı zamanda, literatürdeki araştırmaların bulgularında karşılaşılan tutarsızlıkların iki dillilik fenomenine dair getirilen bakış açılarının kısıtlılığında kaynaklandığını da söyleyebiliriz. Farklı bir bakış açısı ile de, iki dilli olmanın üstünlüğünün nedenlerine katkıda bulunma potansiyeline sahip ancak sistematik olarak gözden kaçırılan başka değişkenlerin varlığı da söz konusu olabilir. Konuşma öncesi dönemde bebeklerle yapılan çalışmalar ve iki dillilerin linguistik ipuçları yerine sözel olmayan dil ipuçlarını inceleyen çalışmalar, iki dilli olma fenomenine dair farklı bakış açıları sunmaktadır. Son dönem çalışmaların sosyal ve bilişsel süreçleri vurgulamaları dolayısıyla yeni yapılacak çalışmalarda iki dilliliğe yönetici işlevler gibi belirli değişkenlerle kısıtlı kalmak yerine daha kapsamlı yaklaşımlar benimsenmelidir. Bu anlamda, iki dillilik araştırmaları, insan etkileşimlerinin sözel olmayan yönlerine

odaklanarak elverişli bir çalışma alanı yaratma potansiyeline sahiptir. Ayrıca gelişimsel süreçlerde, sosyal-bağlamsal ve sosyal etkileşimsel kuramlar açısından verimli bir tartışma alanı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İki dilli, iki dillilik, bilişsel esneklik, yönetici işlevler, bilişsel gelişim

ABSTRACT

Studies on bilingualism report contradictory findings, but the emphasis is mostly on the cognitive advantages provided by being bilingual. Discussions in the literature focus mainly on the kind of difference bilingualism can make in terms of cognitive functioning. However, the findings obtained so far, and all conclusions that can be drawn, indicate that there are two main problems in bilingual studies. The first is the fact that the phenomena of bilingualism and immigration are historically and sociologically intertwined. This issue may also be the main reason for the second problem, the method problem. Method discussions are still an ongoing debate in bilingualism. We can assume that the inconsistent findings in the literature are due to the narrowness of view of the phenomenon. From a different perspective, there may be other variables that are systematically overlooked, but which have the potential to contribute to an explanation for the reasons for bilingual superiority. Studies conducted with babies in the pre-speech period and studies examining the bilingual's non-verbal language cues other than the linguistic clue offer different perspectives. As latest studies highlight the intertwined social and cognitive processes, we should approach bilingualism more comprehensively rather than being trapped in variables like executive functions. In this sense, research on bilingualism has the potential to create a favorable study field by focusing on the non-verbal aspects of human interactions. It opens up a fruitful discussion area in terms of social-contextual or social interaction theories in developmental processes.

Keywords: Bilingual, bilingualism, cognitive flexibility, executive functions, cognitive development

EXTENDED ABSTRACT

Bilingual children have been shown to have some superiority in both cognitive development and language acquisition and development. This research arose from the question of how to explain the superiority brought about by exposure to multiple languages in terms of cognitive functions. How this superiority is possible and the emphasized cognitive functioning in this argument are discussed in this chapter with study examples that search cognitive variables such as cognitive flexibility. Another way to explain the ability of bilingual people to make successful transitions between languages in terms of representations, concepts, or responses may be the effective monitoring and regulation of their cognitive processes (Jimenez, García and Pearson, 1996; Karlı and Karakelle, 2018; Randsell, Niit, and Barbier, 2006).

While different views and productive discussions in accumulated research present many suggestions as to the kind of difference bilingualism can make in terms of cognitive

functioning, it is not possible to talk about a consensus yet. One of the reasons for this is that research has shown that bilingual people do not have the superiority in said cognitive functions. Studies verifying that there is no difference between monolingual and bilingual individuals criticize research that finds superiority in terms of method, similar to the first-period criticism. When we look at the research, we see that some variables such as socioeconomic level, maternal education, and duration of language experience are controlled, and thus this difference is eliminated. These findings were presented for tasks requiring inhibition control, cognitive flexibility, and attention control.

Given the many differing views on this matter, it is no surprise that discussions of methods in bilingualism research continue today. However, we can also assume that these inconsistent findings are caused by the narrowness of view of the phenomenon, or there may be other variables that are systematically overlooked. In this respect, from a different perspective, studies examining bilingual and monolingual infants who have yet to be exposed to environmental and cultural factors have the potential to contribute to explaining the reasons for bilingual superiority. These studies, which have recently been increasing, reveal findings that it is bilingualism which caused the complexity of cognitive development from these early years (Kovacs and Mehler, 2009; Singh et al., 2015). Another divergent point of view may arise from research examining linguistic cues other than oral language (Verhagen, Grassmann, and Küntay, 2017; Yow et al., 2017). The results of these studies have been interpreted as showing that bilingual people have a higher sensitivity to socio-pragmatic cues and make greater use of such signals. Moreover, some studies on how small babies monitor conversations also provide supporting evidence about sensitivity to such cues (Lewkovitz and Hansen-Tift, 2012; Pons, Bosch, and Lewkovitz, 2015).

The results of new studies emphasize that cognitive and social processes are intertwined and also that we should approach this phenomenon from a broader framework rather than being trapped in variables such as executive functions in the exploration of bilingualism. It is thought that bilingual children may be making more use of cues that do not require lexical knowledge but are indicators of meaning, such as the direction of view, pointing, facial expressions, gestures. In this context, it was thought that studying mind-reading ability through eyes as a social-contextual clue in bilingual children would offer an intriguing perspective. Karakelle, Yeşilyaprak, and Demirkan (2020) carried out a study, which was inspired by socio-pragmatic cues research, on children of families who had immigrated to Turkey. By controlling the level of intelligence and receptive language ability, 9-10-year-olds were examined in terms of their cognitive flexibility, attention and mind-reading ability

through eyes, and were also compared with monolingual Turkish children. The results of this study were discussed in the social contextual context.

There is no doubt that, in today's increasingly globalized world, it is quite common to have more than one language. Furthermore, bilingualism is increasing due to the waves of migration towards various countries of the world, especially Turkey, to escape war or extreme poverty, and this leads us again to discuss the question "Who is bilingual?". The definition of bilingualism categorizes bilingual groups, and this directly affects national or international political decisions in the social, cultural, and educational practices of those groups. As Mackey (2000) pointed out, bilingualism, a form of social interaction, involves more than linguistic codes. It is more of a process of the use of language than a phenomenon of language. Finally, we can say that it would be more appropriate to consider bilingualism together with its cultural, social, and economic dimensions and to accept it as a phenomenon that cannot merely be explained by individual factors in the current world. In this way, we can better understand language acquisition and the reasons why bilingualism has a nature embedded in culture. As a result, we may find the answer to the question of why two languages are better than one by searching in non-verbal parts of interactions.

1. Giriş

İki dilli topluluklar veya bireyler hem ülkemizde hem de diğer dünya ülkelerinde toplam nüfusun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ülkemizin, birçok kültürel ve dilsel çeşitliliği bünyesinde barındırmış olan bir imparatorluk mirası üzerine kurulmuş olması ve coğrafi sınırlarımız içinde geleneksel olarak kullanılan yerel diller bulunması, günümüzde de dil çeşitliliği bakımından zenginlik sağlamaktadır. Bu çeşitlilik, savaş veya aşırı yoksulluktan kaçmak amacıyla başta Türkiye olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerine yönelik göç dalgaları ile artmaktadır.

Genel bir tanımla iki dillilik, iki veya daha fazla dili (veya lehçeyi) günlük yaşantısında kullanma durumu olarak tanımlanabilir (Grosjean, 2010, s.4). Grosjean, bu tanımla, sahip olunan dillerin akıcı konuşulmasına değil düzenli kullanımına vurgu yapmakta ve çoklu (ikiden fazla) dile veya lehçeye sahip olan bireyleri iki dilli tanımı içine dahil etmektedir. Yazar tarafından dikkat çekilen bu hususlar aslında konunun tarihsel akışına bir eleştiri olarak da okunabilir. Çünkü iki dilli bireylerin sahip oldukları dillerdeki düzeylerinin ne olması gerektiğine ilişkin görüşler, iki dilli olarak kabul edilmenin ölçütlerini tanımlamaktadır. İki dilliliğin tanımı, bize hangi grupların iki dilli olduğunu söyleyerek; bu gruplara yönelik ulusal veya uluslararası düzeydeki politik kararlar ile toplumsal, kültürel ve eğitsel uygulamaları doğrudan etkilemektedir.

2. İki Dillilik Araştırmalarının Tarihsel Süreci

Bu çerçevede iki dillilik çalışmalarının geçmişine baktığımızda, erken zamanlarda gelişmiş ülkelerin göçmen sorunları nedeniyle ivme kazanmış olan bu araştırmaların, bugün açıkça yanlış olduğunu görebildiğimiz pek çok ayrıntıyla dolu olduğunu fark ederiz. Bu durum şüphesiz iki dilliliğin tanımlanması ile başlamaktadır. Örneğin Bloomfield (1933) iki dilliliği, sahip olunan ikinci dilin de ana dili düzeyinde kontrol edilmesi/kullanılması olarak tanımlamıştır (Akt. Mackey, 2000). Benzer şekilde Webster'a göre (1961) her iki dili ana dilini konuşan bir kişinin akıcılığı, alışkanlığı ve kontrolü ile kullanan kişi iki dillidir (Akt. Hamers ve Blanc, 2000). Bu tür tanımlar, yaşamak üzere bir başka ülkeye yerleşmiş kişileri ve onların okulaşmış çocuklarını yalnızca “bir göçmen” kılmaktadır.

Göçmen grupların incelenmesi amacıyla iki dilliler ile yürütülen erken dönem çalışmalarında iki dillilik yerine daha çok göçmenliğe odaklanılmıştır. 1900'lerin başlarında psikologlar, İngiltere'deki İngilizceyi akıcı bir şekilde konuşabilen eski göçmenler ile bu dili öğrenmekte olan yeni göçmenleri İngilizce olarak uygulanan zekâ testleri ile karşılaştırmışlar

ve yeni göçmenlerin eski göçmenlerden daha kötü performans gösterdiklerini bulmuşlardır. Psikologların neredeyse tamamı yeni göçmenlerin daha düşük zekâ seviyesine sahip olduğu bulgusunu kabul ederken tartışmaları yalnızca, durumun genetik mi yoksa çevresel bir etkiden mi kaynaklandığına yönelik olmuştur (Hakuta, 1986). García, Jiménez ve Pearson'a (1998) göre, 1960'lardan önce araştırmacıların, eğitimcilerin ve politikacıların iki dilliliğin özellikle dil öğrenmede gecikmelere neden olabileceğine dair güçlü bir kanısı vardır. İki dilliliğin bilişsel bir yavaşlamaya neden olabileceği yönündeki bu iddia, çocuğun işlemesi gereken çok miktarda malumat olmasından dolayı iki dili birden öğrenme çabasının bazı bilişsel zorluklara yol açabileceği varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca bu çalışmalarda tek dilli ve çift dilli örneklemelerin denkliği sorunları olduğu gibi, çocukların ana ve/veya hedef dil düzeylerinin kontrol edilmediği ve söze dayalı görevlere ağırlık verildiği görülmektedir.

Ancak 1960'lardan itibaren, önceki çalışmaların yöntem açısından eleştirilerini yapan (ayrıntı için bkz: Hakuta, 1986, McLaughlin, 1978) ve farklı bulgular elde edilen araştırmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bu eleştiriler doğrultusunda Elizabeth Peal ve Wallace Lambert (1962) tarafından Kanada'da başlatılan iki dillilik çalışmalarında, iki dilde de eşit kabiliyete sahip çocuklar üzerinde araştırmalar yürütülmüştür. Bu çalışmada 10 yaşındaki Fransızca-İngilizce iki dilli çocukların, Fransızca tek dilli akranları ile zekâ performanslarını karşılaştırmışlar ve iki dillilerin dil becerilerinin tek dillilerden üstün olacağını ama sözel olmayan becerilerinde böyle bir farklılık ortaya çıkmayacağını beklemişlerdir. Sonuçlar, iki dilli çocukların eşit sosyoekonomik düzeylerdeki tek dilli çocuklar ile karşılaştırıldığında zekâ testlerinde daha iyi performans gösterdiklerine işaret etmiştir. Bu çocuklar yalnızca dile dayalı testlerde değil, beklenmedik şekilde sözel olmayan bilişsel ölçümlerde de üstünlük göstermiştir. Araştırmacılar, iki dilli çocukların mağdur olmaktan çok kazançlı olduklarını ve bu üstünlüğün, onların iki dili aynı anda kullanmaktan dolayı bilişsel açıdan daha esnek olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlamışlardır.

Bu öncü çalışmanın izinden giderek iki dilliliğin bilişsel faaliyetler üzerindeki etkisini inceleyen çok sayıda araştırma, iki dilliliğin bilişsel işlevler üzerinde sistematik ve anlamlı olarak olumlu yönde bir etkiye sahip olduğuna işaret etmiştir (örn. Bialystok, Craik, Green ve Gollan, 2009; Bialystok, Luk, Peets ve Yang, 2010; Bialystok ve Martin, 2004; Ransdell, Barbier ve Niit, 2006). Hatta dil güçlükleri olan çocuklarda bile iki dile maruz kalmanın olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir (Thodardottir, Weismer ve Smith, 1997).

Yakın zamanlarda, iki dilliliğin bilişsel etkileri üzerine yapılmış çalışmaları ele alan bir meta analizde araştırmacılar 63 çalışmanın verilerini (6.022 katılımcıdan oluşan) değerlendirmişlerdir. Sonuçlar, iki dilli kişilerin dikkat kontrolü, çalışma belleği, üst dil

farkındalığı ve soyut-sembolik temsil becerileri gibi bilişsel becerilerde daha yüksek performansa sahip olduklarını göstermiştir (Adesope ve ark., 2010: 207-245).

İki dilli veya tek dilli olmanın dil edinim süreci açısından etkilerine bakıldığında, genel olarak, çocukların tek ya da iki dille büyüdüğü koşullarda sürecin neredeyse aynı şekilde seyir izlediği, ancak bazı alanlarda farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan bir gözden geçirme çalışmasında iki dilli ve tek dillilerin dil edinimi çeşitli boyutları açısından incelenmiş; tek dilli ve iki dillilerin algısal hassasiyetlerini geliştirmek için aynı mekanizmaları kullandıkları ancak daha karmaşık öğrenme ortamının bir sonucu olarak fonetik gelişimin bazen tek dilli çevrenin aksine iki dilli çevrede farklı şekilde ortaya çıkabildiği görülmüştür. Fonetik gelişimin iki dillilerde nasıl ilerlediğinin, iki dillilerin her iki dilindeki fonetik benzerlik ve farklılıklara bağlı olabileceği belirtilmiştir (Ayrıntı için bkz: Werker, Heinlein ve Fennel, 2009).

Sonuç itibarıyla, birden fazla dile maruz kalarak büyüme, bu durumun çoklu malumat girişi ve sınırlı işleme kapasitesi nedeniyle dil ve bilişsel gelişimin yavaşladığı yaygın kanısının aksine, hem genel bilişsel gelişim üzerinde ve hem de dil kazanımını ve gelişiminde bazı üstünlükler sağlamaktadır. Tek dillilerin üstünlüğü ise kelime dağarcığı açısından iki dillilerden yüksek performans göstermeleridir (Bialystok, Luk, Peets, Bila ve Yang, 2010; Bialystok ve Martin, 2004).

3. Neden İki Dil Bir Dilden Daha İyidir?

Araştırmaların geldiği yerde, bulgular bize bilişsel işlevler açısından iki dilli olmanın bir dilden daha iyi olduğunu gösterdiğine göre, o zaman bu durumu zihinsel işlevler açısından nasıl açıklayabiliriz? Birden fazla dile maruz kalmanın veya farklı düzeylerde bile olsa kullanabiliyor olmanın getirdiği bu üstünlük, hangi bilişsel işleyişle ve nasıl mümkün olabilir?

Bu konudaki açıklamalardan biri, iki dilli kişiler çoklu girdiye maruz kaldıkları için bilişsel kaynakların yönetimi/yürütücü işlevler açısından daha yetkin olabilecekleri şeklindedir. Yürütücü işlevler, planlama, akıl yürütme, çalışma belleği, bilişsel esneklik gibi çok sayıda çoklu uyaranla baş etmeyi sağlayan pek çok yetkinliği kapsayan şemsiye bir kavramdır. Bu çerçevede iki dilli bireylerde farklı yürütücü işlevlerin karşılaştırmalı olarak incelendiği çok sayıda araştırma yürütülmüştür. Yürütücü işlev şemsiyesi altında yer alan çok sayıda özelliği, iki dillilik açısından ele alan yüzlerce çalışma bulunduğundan, biz burada ancak kritik gördüklerimize yer verebileceğiz.

İki dillilerin yürütücü işlevler açısından sahip oldukları avantaj düşünüldüğünde ilk akla gelen işlevlerden biri, keturma (inhibisyon) performansı olmuştur. Green tarafından önerilen

Ketleme Kontrolü Modeline göre iki dilli kişiler aynı kavram için birden fazla dilsel etikete sahip oldukları için ilgili uyaranla karşılaştıklarında iki dilsel etiket birden etkinleşeceğinden, tepki verdikleri zaman bu ikisinden birine ket vurmalıdırlar (Akt. Micheal ve Gollan, 2005). Bu bakımdan iki dilli kişilerin ket vurma performanslarının daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Konuya ilişkin bir gözden geçirme çalışmasında, dilsel olmayan görevlerde iki dillilerin ketleme kontrolü avantajını araştıran deneysel çalışmaların bulgularına dayalı olarak ketleme kontrolü hipotezi incelenmiş ve sonuçlar bu avantajın bazı durumlarda gözlendiğine, bazı durumlarda ise gözlenmediğine işaret etmiştir (Ayrıntı için bkz.: Hilchey ve Klein, 2011).

İki dilli kişilerin uyaran-tepki modalitelerinin değişimine uygun tepki vermede daha başarılı olmaları beklenebileceğinden bilişsel esneklik becerilerinin daha gelişmiş olacağı düşünülmüştür. İnsan zekâsının bir özelliği olan bilişsel esneklik, tanıdık olmayan ve beklenmeyen durumlara uyum sağlama, kavramları yaratıcı bir şekilde birleştirme ve değişik temselsel sentezler ve eylemler üretmek için aşına olunan bilgi ve alışkanlıkları değiştirme işlemi olarak tanımlanmaktadır (Deak, 2003). Hatırlarsanız, Peal ve Lambert'in öncü çalışmasında araştırmacılar, iki dillilerin genel bilişsel avantajını açıklamak üzere onların bilişsel esneklik becerilerinin daha gelişmiş olacağı öngörüsünde bulunmuşlardı. Gerçekten de iki dillilerin tek dillilere göre üstünlüklerinin pek çok araştırma tarafından ortaya konulduğu en önemli bilişsel özelliklerden birisi bilişsel esneklik olmuştur (örn. Bialystok, 1999; Bialystok ve Martin, 2004; Prior ve Macwhinney, 2010). İki dilli kişiler, temsiller, kavramlar veya tepkiler bakımından sıklıkla iki dil arasında başarılı geçişler yapabildiklerinden (Oren, 1981); Bialystok (1999) bu avantajın onların dikkati ketlemedeki üstünlüklerinden kaynaklandığı belirtmektedir.

Bir başka yürütücü işlev olan çalışma belleği açısından iki dilli ve tek dillilerin karşılaştırıldığı bir çalışmada Türkçe-Felemenkçe iki dilli çocuklar, sosyo-ekonomik düzey ve sözcük dağarcığı kontrol edilerek görsel-uzamsal ve sözel çalışma belleği açısından tek dilliler ile karşılaştırılmışlardır. Çalışmanın bulguları, iki dilli çocukların görsel-uzamsal ve sözel çalışma belleği testlerinde, yalnızca depolama değil, özellikle bilgi işlemlemeyi gerektiren testlerde daha başarılı olduklarını göstermiştir. Bu sonuçlar araştırmacılar tarafından, yürütücü işlevlerin iki dillilerin bilişsel üstünlüğünü açıklamada daha geçerli bir hipotez olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Bloom, Küntay, Messer, Verhagen ve Leseman, 2014).

İki dillilerin görev geçişleri yapma üstünlüklerini açıklamanın bir yolu, onların kendi bilişsel faaliyetlerini etkin bir şekilde izlemesi ve düzenlemeleri olabilir. Bu bakımdan iki dilli kişiler üst bilişsel süreçler açısından daha incelenmiş olabilirler ve neyi bilip neyi bilmediklerine

karar verirken daha isabetli davranıyor olabilirler. İki dilli çocukların üstbilişsel stratejiler (örn. Calero-Breckheimer ve Göetz, 1993; Jiménez, García ve Pearson, 1996) ve üstbilişsel farkındalık (örn. Ransdell, Barbier ve Niit, 2006) açısından tek dillilere göre daha yüksek performans gösterdiklerini ortaya koyan çalışmalar vardır. Karlı ve Karakelle (2018) tarafından yürütülen bir çalışmada, sosyo-ekonomik düzey ile hedef ve ana dil düzeyleri bakımından eşlenmiş tek dilli ve iki dilli 4-6 yaş çocukları bilişsel esneklik ve üst bilişsel kararlar açısından incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, bilişsel esneklik ve öğrenme kararlarının doğruluğu açısından iki dilliler lehine anlamlı fark olduğu yönündedir. Üst bilişsel karar olarak öğrenme kararlarının düzenleyici etkisi incelendiğinde, öğrenme kararlarının doğruluğu düşük iki ve tek dilli gruplar arasında daha kolay olan Boyut Değiştirerek Kart Eşleme (The Dimesnsional Change Card Sort, Zelazo, 2006) temel görevi açısından iki dillilerin lehine farklılaşma söz konusu iken; öğrenme kararlarının doğruluğu yüksek olan tek dilli ve iki dilli gruplar arasında fark yoktur. Daha zor olan çerçevesel aşamada ise, öğrenme kararı isabeti hem düşük hem de yüksek grupta iki dilli grubun lehine farklılaşma bulunmuştur. Bu bulgulara göre, daha isabetli öğrenme kararları verenler bilişsel açıdan daha esnek oldukları gibi, iki dilliler çok daha karmaşık bilişsel esneklik talepleriyle baş edebilmektedir.

Burada sadeleştirerek izah edilmiş olan bu farklı görüşler ve biriken araştırmalardaki zengin tartışmalar iki dilliliğin bilişsel işleyiş açısından ne tür bir farklılık sağlayabileceği hakkında pek çok öneride bulunmakla birlikte, henüz ittifaka ulaşılmış bir açıklama olduğunu da söylemek mümkün değildir. Bu durumun nedenlerinden biri iki dillilerin sözü edilen bilişsel işlevlerde üstünlüğü olmadığını gösteren araştırmaların da bulunmasıdır. Uzundağ ve Küntay'a (2016) göre, bu tutarsız bulguların nedeni, farklı yürütücü işlev görevlerinin kullanılması olduğu gibi bu görevlerden alınan ölçümlerde farklı parametrelerin karşılaştırılması; katılımcıların ana dili ve hedef dil geçmişlerinin gözden kaçırılması; dil testlerinin tek dilliler için geliştirilmiş veya standardize edilmiş olması gibi etmenler olabilir.

4. Yeni Araştırmalar ve Yine Yeniden Yöntem Sorunları

Tek dilli ve iki dilliler arasında bir fark olmadığını gösteren çalışmalar, ilk dönem eleştirilerine benzer bir şekilde, üstünlük bulan araştırmaları yöntem açısından eleştirmekte ve genel yetenek, sosyo-ekonomik düzey, anne eğitimi, dil deneyiminin süresi gibi bazı değişkenler kontrol edildiğinde bu farkın ortadan kalktığına yönelik bulgular ortaya koymaktadırlar. Bu bulgular, hem ket vurma kontrolü (ör. Morton ve Harper, 2007), hem bilişsel esneklik (ör. Duñabeitia ve ark., 2014) ve hem de dikkat kontrolü (ör. Anton ve ark.,

2014; Namazi ve Thordardottir, 2010) gerektiren görevler için ortaya konulmuştur. Aslında özellikle erken çocukluk döneminde anne eğitimi, genel yetenek, dil becerileri gibi etmenlerin bilişsel işlevlerin düzeyi üzerinde etkili oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla araştırmacılar, ortaya çıkan farkların bu etmenlerden kaynaklanmış olabileceğini ve çift dillilerin üstün görünmesinin esas nedeninin bu olduğunu söylemektedir. Bu çerçevede Calvo ve Bialystok (2014), sosyo-ekonomik düzeyi anne eğitimi üzerinden tanımlayarak, tek dilli ve iki dilli çocukları seçici dikkat, ket vurma ve çalışma belleği açısından karşılaştıran bir araştırma yürütmüştür. Çalışmanın bulgularına göre, sosyo ekonomik düzey, yürütücü işlevler üzerinde tek dilli ya da iki dilli olmaktan bağımsız olarak etkilidir. Bir diğer ifadeyle, hem iki dilli, hem tek dilli orta sınıf çocukları, her iki grup işçi sınıfı çocuklarından yüksek puanlar elde etmekte ancak her sınıfın kendi içinde, iki dilliler daha yüksek puanlar almaktadır. Dolayısıyla, bilişsel pek çok işlev üzerinde anne eğitimi, iki dilli olmaktan daha fazla etkili olmakla birlikte, benzer özelliklere sahip çocuklar içinde, iki dilli ailelerde büyüyenler daha avantajlı görünmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, hem çelişik bulguların nedenlerine ışık tutmakta ve hem de iki dillilik araştırmalarında grupların denkliliğini sağlamanın önemine dikkat çekmektedir. Yakın tarihlerde, yürütücü işlevler ve dikkat ketlemede fark bulamayan araştırmalardaki deney desenlerinin ve ölçümlerinin yöntem açısından eleştirisi yapan bir araştırmada ise, bu görevlerdeki desen ve ölçüm sorunları ortadan kaldırılınca, iki dillerinin tek dillilere oranla çok daha hızlı ketleme yaparak dikkat odaklarını değiştirebildikleri gösterilmiştir (Grundy ve Keyvani Chahi, 2017). Aynı yıl içerisinde 6-9 yaş aralığındaki çocuklar ile yapılan bir başka çalışma ise, iki dilli ve iki lehçeli çocukların performansını tek dilli grup ile 3 farklı yürütücü işlev testi üzerinden karşılaştırmıştır. Araştırmacılar görsel olarak çelişen bilgileri ketlemeyi içeren Flanker ve Simon Task görevlerini ket vurma kontrolünü ölçen görevler olarak, esnek bir şekilde farklı eşleme kriterleri arasında geçiş yapabilmeyi gerektiren Boyut Değiştirerek Kart Eşleme görevini ise bilişsel esneklik ölçümü olarak tercih etmiştir. İki lehçeye sahip çocuklar için ölçülen 3 görev açısından da bir avantaj gözlenemez iken, iki dilli çocuklar için yalnızca Simon Task görevinden elde edilen puanlar açısından fark gözlenmiştir. Yalnızca bu fark ile, iki dillilerin performanslarında üstünlük rapor edilmiştir. Araştırmacılar kurallar arasında esnek bir şekilde geçiş yapma becerisi açısından iki dilliler için bir üstünlük bulamamıştır. Araştırmacılar iki dillilerin ketleme kontrolü ve bilişsel esneklik açısından avantajlarının göreve ve örnekleme spesifik olmasının muhtemel olduğuna ve yürütücü işlevler üzerinde dilsel çevrenin etkisinin daha sistematik incelenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır (Ross ve Melinger, 2017).

Başarısız olan tekrar çalışmaları ve güncel meta-analiz çalışmaları ışığında, iki dil bilmenden avantaj sağladığı iddiasının doğruluğunu sorgulayan bir başka araştırmacı grubu

ise, 9-10 yaşlarında geniş demografik temsiliyeti olan bir örneklem ($N = 4524$) ile araştırma yürütmüşlerdir (Dick ve ark., 2018). Bugüne kadar, iki dillilerin avantajlı olup olmadığını soran en geniş temsil örneğine sahip olan bu araştırma, karşılaştırma yapmak için kullandığı 3 farklı yürütücü işlev ölçümü için iki dilli olmanın sağladığı üstünlüğe dair tutarlı kanıt bulamamıştır. Ketleme kontrolü ve dikkati ölçen Flanker Ketleme Kontrol ve Dikkat Testini (Flanker Inhibitory Control and Attention), kural değiştirme/ bilişsel esnekliği ölçen Boyut Değiştirerek Kart Eşleme (Dimensional Change Card Sort) ve bir diğer ketleme kontrol ve dikkat ölçümü olan Stop-Sinyal Reaksiyon Zamanı Görevi (The Stop Signal Reaction Time Task) kullanmışlardır. İngilizce kelime dağarcığı için bir dezavantaj gözlemlerken, iki dilli olmayı İngilizce'den başka bir dil konuşmak olarak tanımladıklarında sadece Flanker testi ile ölçülen ketleme kontrolü açısından iki dillilerin anlamlı bir üstünlüğünü raporlamışlardır. İngilizce kelime dağarcığı kontrol edildiğinde de bu anlamlılık devam etmiştir. Fakat, iki dilli olmanın derece ve kullanım açısından daha detaylı ölçümleri incelendiğinde, yürütücü işlevler ölçümlerindeki anlamlı farklar aslında iki dilliliğin dezavantajını göstermiştir. Çeşitli demografik ortak değişkenler (covariates) kontrol edildikten sonra yalnızca İngilizce kelime dağarcığı farkları ve SSRT ile ölçülen ketleme kontrolü açısından tek dillilerin lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgular iki dilliliğin dezavantajını göstermiştir. Ayrıca, regresyon analizleri ile literatüre, bir tekrar çalışması olarak, iki dilli grubun tek dilli gruba göre sözcük haznesi açısından dezavantajlı olduğu iddiasını destekleyen bulgular sunmuşlardır. Bu tekrar çalışmasında, sosyo-ekonomik statü ve zeka üzerinden belirlenen bireysel farklılıklar hesaba katıldığında kelime dağarcığı farklarının büyük oranda azaldığı bulunmuştur. Fakat, ortak değişkenler kontrol edildiğinde, yürütücü işlevler için iki dillilerin üstünlüğünü anlamlı bulamamışlardır (Dick ve ark., 2018).

Bugüne kadar, iki dillilerin avantajlı olup olmadığını soran en geniş temsil örneğine sahip olan bu araştırma, iki dillilerin yürütücü işlevlerdeki avantajına ilişkin tutarlı kanıt bulamamıştır. Bu tekrar çalışmasında, sosyo-ekonomik statü ve zeka üzerinden belirlenen bireysel farklılıklar hesaba katıldığında kelime dağarcığı farklılıklarının büyük oranda azaldığını bulmuşlardır.

Görüldüğü üzere, iki dillilik araştırmalarında yöntem tartışmaları günümüzde de sürmeye devam etmektedir. Ancak süregelen bu tutarsız bulguların nedeninin olguya bakış açısındaki darlıktan kaynaklandığını veya sistematik olarak gözden kaçırılan başka değişkenler olabileceğini de düşünebiliriz.

Bu bakımdan farklı bir bakış açısı olarak, henüz çevresel ve kültürel etmenlere çok az maruz kalmış olan iki dilli ve tek dilli küçük bebekleri inceleyen çalışmaların iki dillilerin

üstünlüklerinin nedenlerinin açıklanmasına katkı sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Yakın zamanlardan itibaren artmaya başlayan bu çalışmalar, iki dilliğin bu erken zamanlardan itibaren bilişsel gelişimin karmaşıklaşmasına neden olduğuna ilişkin bulgular ortaya koymaktadır. Kovacs ve Mehler (2009a), 12 aylık iki dilli ve tek dilli bebekler ile bir beklentili bakma araştırması yürütmüş; bulgular iki dilli bebeklerin konuşma yapılarını öğrenmede tek dillilerden daha esnek olduğunu göstermiştir. Bebeklere eşzamanlı olarak iki farklı konuşma yapısını öğrenme fırsatı verildiğinde iki dilli bebekler her ikisinde öğrenirken tek dilli bebekler bunlardan yalnızca birisini öğrenmiştir. Araştırmacılar bu bulguyu tek dillilerin bir dili edinme sürelerinde, iki dillilerin iki dili öğrenebildiğini çünkü hızlı bir şekilde daha esnek öğreniciler haline geldikleri şeklinde yorumlamışlardır. Kovacs ve Mehler (2009b) başka bir araştırmalarında konuşma öncesi bebeklerin tutarsız girdi ile nasıl baş ettikleri ve iki dilliliğin erken gelişimi nasıl etkilediğini incelemek amacıyla bir dizi göz takibi deneyi gerçekleştirmiş ve doğumdan itibaren iki dille büyüyen 7 aylık bebeklerin tek dilli bebeklere kıyasla daha gelişmiş bilişsel kontrol becerileri sergilediklerini bulmuşlardır. İki dilli bebekler alıştıkları uyarın farklılaştırıldığında, ilk uyarana bakışlarını hızlıca ketlemiş ve yeni uyarana tepki vermeyi hızlı bir şekilde öğrenmişlerdir. Singh ve arkadaşları (2015) ise 6 aylık tek dilli ve iki dilli bebekleri temel bir bilgi işleme görevinde karşılaştırmıştır. İki dilli bebekler tek dilli akranlarına kıyasla bir uyarana alışma ve alışılan uyarını görsel olarak tanımda çok daha iyi performans göstermişlerdir. Konuşma öncesi dönemde bebeklerle yürütülen bu çalışmalar, iki dilliliğin görsel bilginin işlenmesinde ve bilişsel kontrol sisteminde genel bir gelişime sebep olduğuna işaret etmektedir.

Bir başka farklı bakış açısı ise, sözlü dil dışındaki dilsel ipuçlarını inceleyen araştırmalardan ortaya çıkabilir. Yow ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan bir araştırmada, tek, iki ve üç dilli küçük çocukların sözcük öğrenmelerinde bakış ve işaretten yararlanma düzeyleri karşılaştırılmıştır. Bulgular, iki ve üç dilli çocukların, konuşmacının bakışı ve işaret etmesinden kaynaklanan ipuçlarını, tek dillilere oranla çok daha etkin kullanabildiklerini göstermiştir. Araştırmacılar bu durumu, çok dilli çocukların sosyal bağlamlarda hızlı haritalandırma yapabilmesine bağlamışlar ve çok dilliğin kişinin konuşmacının niyetini anlamayı kolaylaştıran sosyal ipuçlarından daha fazla yararlanılmasını sağlayabileceğini belirtmişlerdir.

Benzer sonuçlar veren bir diğer araştırma, Verhagen, Grassmann ve Küntay (2017) tarafından yürütülmüştür. Bu araştırmada 35 tek dilli ve 32 iki dilli 2-4 yaş arası çocuk, sosyo-pragmatik veya sözcük ipuçlarını değerlendirme bakımından karşılaştırılmışlardır. Aynı zamanda, iki dilli çocuklar içinde güçlü ve zayıf dilleri arasında yararlandıkları ipucu

türü bakımından fark olup olmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, iki dillilerin tek dillilere kıyasla işaret etmeye yani sosyo-pragmatik ipuçlarına daha fazla güvendiğini göstermektedir. İşaret takibi iki dillilerin zayıf olan dillerinde güçlü olan dillerine göre daha fazla bulunmuştur. Bu sonuçlar iki dillilerin sosyo-pragmatik ipuçlarına yönelik duyarlılıklarının daha yüksek olduğu ve bu tür ipuçlarından daha fazla yararlandıklarını şeklinde yorumlanmıştır.

Küçük bebeklerin konuşmaları nasıl izledikleri üzerine yapılan çalışmalar da bu tür ipuçlarına duyarlılık hakkında destekleyici kanıtlar sunmaktadır. Bebeklerin, insanlar konuşurken onların yüzlerinin ağız ve gözler gibi belirli bölgelerine baktıkları bilinmektedir. Lewkovicz ve Hansen-Tift (2012) tarafından yapılan bir araştırmada, 4, 8 ve 12 aylık bebeklerin anadillerinde ve başka bir dilde konuşan insanların yüzlerinde hangi bölgelere baktıkları incelenmiştir. Bebekler, daha önceki aylarda dilden bağımsız olarak hem gözlere ve hem de ağıza bakarken, 12 aydan itibaren yalnızca anadillerinde gözlere bakmaktadırlar. Bu çalışma, iki dilli bebeklerle tekrarlanmış ve iki dilli bebeklerin 8. aydan itibaren hem gözlere hem de ağıza baktıkları ortaya konulmuştur (Pons, Bosch ve Lewkovicz, 2015).

Bu yeni çalışmaların sonuçları, bilişsel süreçler ile sosyal süreçlerin iç içeliğini vurguladığı gibi, iki dilliliğin incelenmesinde yürütücü işlevler gibi değişkenlerin içine sıkışmak yerine bu olguya daha geniş bir çerçeveden yaklaşmamız gerektiğinin de altını çizmektedir. Çok erken yaşlardan itibaren görülen bilişsel esneklik düzeyi üstünlüğünü açıklamanın bir yolu, yukarıdaki araştırmaların da işaret ettiği üzere, iki dilli çocukların bakış yönü, işaret etme, yüz ifadeleri, jestler gibi sözlü olmayan dilsel ipuçlarına yönelik daha yüksek bir duyarlılıkları olabilir. Bu çerçevede iki dilli çocuklarda gözlerden zihin okuma becerisinin incelenmesi ilgi çekici bir perspektif sunmaktadır.

5. Sosyal Bağlamsal Bir İpucu Olarak Gözlerden Zihin Okuma

Gözlerden Zihin Okuma, Baron-Cohen, Jolliffe, Mortimore ve Robertson (1997) tarafından otizmli veya aspergerli kişilerde zihin kuramını ölçtüğü iddiasıyla ortaya atılmış bir kavram ve bir testtir. Bu ilk teste yönelik yapılan psikometrik eleştiriler çerçevesinde Baron-Cohen, Wheelwright, Hill, Raste ve Plumb (2001) testin yeniden düzenlenmiş ikinci formu oluşturmuşlardır. Kavramın veya testin amacı, bir yetişkin ya da çocuğun sosyal duyarlılığındaki bireysel farklılıkları (ya da zihin okuma güçlüğü çeken kişilerdeki ince/zor fark edilen bireysel farklılıkları) değerlendirmektir. Araştırmacılar, bu testin bir kişinin kendini başka bir kişinin zihninin içinde ne kadar hissedebildiğini ve başkasının zihin durumuna ne kadar iyi kanalize (tune in) olduğunu ölçtüğünü düşünmektedirler. Bu sebeple

alana, ileri zihin okuma testi olarak tanıtmışlardır. Test, Asperger ya da otizm tanısı almış grupların yaşadığı zihin okuma güçlüklerini ayırt edebilme konusunda başarılı iken, tanı almamış bireylerin zihin okuma düzeylerini değerlendirmek için çok elverişli bulunmamıştır (Oakley, Brewer, Bird ve Catmur, 2016). Testin otizm veya asperger tanısı almamış kişilerin zihin kuramı becerisini değerlendirdiği hususunda ise daha ciddi tartışmalar vardır.

Bütün bu tartışmalara rağmen gözlerden zihin okuma kavramı ve testi, yalnızca gözleri görünen bir kişinin hali hazırda ne hissettiği veya ne düşündüğünü ne düzeyde anlayabildiğimizi tanımlamakta ve değerlendirmektedir. Bu bakımdan sosyal hayat içerisinde insani etkileşimlerde söz harici ipuçlarının değerlendirilmesinin ne düzeyde yapılabildiğini gösterdiği kabul edilebilir. Sosyo pragmatik ipuçlarının yorumlanması üzerine yapılan araştırmaların da ilham ettiği üzere, iki dilli çocuklar, diğer insanlarla etkileşimleri esnasında, sözcük bilgisi gerektirmeyen ancak anlam göstergesi olan ipuçlarından daha fazla yararlanıyor olabilirler ve bu durum onların etkileşim esnasında çoklu ipuçları arasında kolayca geçiş yapabilmeleri sonucunu doğurabilir.

Karakelle, Yeşilyaprak ve Demirkan (2019) tarafından yapılan bir araştırmada, aileleri ülkemize yerleşmiş ve bir ilköğretim okuluna devam eden ana dilleri Arapça ve Kürtçe olan 9-10 yaş çocuklarının, genel yetenek ve Türkçe alıcı dil düzeyi kontrol edilerek, bilişsel esneklik, dikkat, gözlerden zihin okuma düzeyleri açısından incelenmiş ve Türkçe tek dilli çocuklarla karşılaştırılmıştır. Bulgular, tek dilli ve iki dilli çocuklar arasında genel yetenek, bilişsel esneklik ve dikkat açısından anlamlı bir fark olmadığını ancak tek dilli grubun anadili düzeyi ve gözlerden zihin okuma becerisi açısından daha başarılı olduğunu göstermiştir. Fakat iki dilli grup, Türkçeye maruz kalma süresi açısından homojen (*Ort.* 4.82; *ss.* 3.14) değildir. Bir diğer ifadeyle içlerinde bebek iken Türkiye'ye gelmiş çocuklar olduğu gibi, 7 yaşında gelmiş olanlarda bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, ikinci dile erken yaşlarda maruz kalmakla, orta çocukluk veya sonrasında edinmenin aynı sonuçları vermeyebileceğine dikkat çekmekte ve bu yönde bulgular ortaya koymaktadır (Harris, 2004; Poulin-Dubois, Blaye, Coutya ve Bialystok, 2011). Bu bakımdan, iki dilli çocukların söz harici anlam içeren dilsel ipuçlarının yorumlanmasında başarılı olmadıkları yönünde bir sonuç çıkarmak için henüz çok erkendir. İki dilli grupta gözlerden zihin okuma düzeyini yordayan etmenler incelendiğinde ise, Türkçe alıcı dil düzeyinin gözlerden zihin okuma düzeyini yordadığı görülmektedir. Bu durum iki dilli çocukların Türkçe sözcükleri daha iyi bildikleri veya bilmedikleri için başarılı/başarısız olmaları ile açıklanabileceği gibi, sözlü olmayan dilsel ipuçlarından daha iyi yararlananlar, dil kullanımı açısından daha iyi gelişiyor da olabilir. Bu manada iki dilliler üzerinde yapılacak araştırmalar, insani etkileşimlerin sözlü dil harici yönlerine odaklanarak oldukça elverişli bir

çalışma alanı oluşturma potansiyeli taşıdığı gibi gelişimsel süreçlerde sosyal-bağlamsal veya sosyal etkileşimsel teoriler açısından verimli bir tartışma alanı açmaktadır.

Sonuç

İki dillilik çalışmalarını genel olarak ele aldığımızda, çelişkili bulgular mevcut olmakla birlikte, vurgunun iki dilli olmanın sağladığı bilişsel avantajlar yönünde yapıldığını görüyoruz. Bebekler üzerinde yapılan araştırmaların da gösterdiği üzere, iki dilli ortamda yetişmenin ve birden fazla dili edinmenin bilişsel açıdan zenginleştirici etkileri olmaması neredeyse imkansız gibi görünmektedir. Bununla beraber, iki dillilik konusundaki araştırmalarda tutarsız bulguların süregeldiğini ve tartışmaların ağırlıklı olarak “yöntem sorunları” üzerinden yürütüldüğünü de görüyoruz.

Bu çerçevede belki de esas tartışılması gereken, iki dillilik araştırmalarındaki bu yöntem hassasiyetinin olası nedenlerinin neler olabileceğidir. Psikoloji araştırmalarında, katılımcıların özellikleri ve nasıl seçildiği, kullanılan testler ve ölçüm düzeneklerinin eş değer olup olmadığı, araştırma desenlerinin eksikleri gibi pek çok ayrıntıyı kapsayan ve neredeyse 100 yıldır sistematik olarak süregelen bir yöntem tartışması yok gibidir. Belki de bu durumun temel nedeni iki dillilik ve göçmenlik olgularının tarihsel ve sosyolojik olarak iç içe geçmiş olması meselesidir.

Mackey’in ifadesiyle (2000) “Eğer dil bir grubun özelliği ise, iki dillilik kişinin özelliğidir ve bir kişinin iki dil kullanması, iki farklı dil topluluğunun varlığını şart koşar”. İki dillilik, sosyokültürel çevreye, özellikle bu iki veya daha fazla dilin toplumdaki göreceli konumuna bağlıdır. Mackey (2000) tarafından “İki dillilik kodun değil, mesajın özelliğidir ve böylece dilin değil, sözün etki alanına girer” cümlesiyle vurgulandığı üzere, dil-kültür-kimlik üçgeninin dengesi, iki dilli bireyin çoğunluğun mu yoksa azınlıktaki kültürün mü bir üyesi olduğuna bağlı olduğu gibi, bu dillerin gerek bireysel gerekse toplumsal olarak hangi ortamlarda ve hangi amaçlar için kullanıldığı ile de ilişkilidir.

Ülkeler arası ve ülke içi sorunlardan, politik gelişmelerden ve göç dalgalarının gündelik hayata yansıyan sonuçlarından etkilenen bu alan, ister istemez araştırmacıların bu konulardaki kişisel duruşlarından etkilenmeye açık olmaktadır. Yöntem sorunlarına yönelik tartışmaların nedeninin bu açıdan düşünülmesi mümkündür. İki dilliler hakkındaki yaygın olumsuz kanıları değiştiren 60’lı yıllardaki öncü çalışmaların Kanada gibi tüm vatandaşların göçmenlikte eşit olduğu bir ülke kökenli olması bu şekilde de yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında bütün dünyanın ikinci bir yaygın göç alma sorunu ile karşı karşıya kaldığı bu son 10 yılda,

başlangıcından itibaren toplumsal değişmelerle ivme kazanmış ve politik rüzgarlardan fazlasıyla etkilenen iki dillilik çalışmalarında yöntem tartışmalarının yine yeniden gündeme gelmesini belki de doğal karşılamalıyız.

Sosyal bir etkileşim biçimi olan iki dillilik, dilsel kodlardan daha fazlasını içerir ve dile ait bir olgu olmaktan çok birden fazla dilin birbirinden farklı sosyal ortamlarda kullanımına ait bir süreçtir. Bu çeşitliliklerin yanı sıra ikinci dilin ne zaman ve nasıl bir bağlamda edinildiği de kişilerin iki dillilik deneyimlerinin farklılaşmasını beraberinde getirmektedir. Bazı insanlar iki dilli olarak doğarken bazıları hayatlarının ilerleyen yıllarında iki dilli olmaktadır. Kişinin nasıl iki dilli olduğu, iki dillilik deneyimini oldukça heterojen bir hale getirmekte ve iki dillilik neticesinde oluşacak sonuçları da değiştirmektedir (Bialystok, Craik, Green ve Gollan, 2009). Dolayısıyla iki dillilik araştırmalarında elde edilen sonuçlar karşılaştırılırken kişinin birden fazla dili edinme nedeni, bu dillerin toplumdaki konumu ve kişinin bu dillerden ne şekilde yararlanacağı gibi pek çok etmenin göz önüne alınması gerekmektedir.

Şüphesiz araştırmalardan elde edilmiş olan tutarsız bulgular, şimdiye dek göz önüne alınmayan ve incelenmemiş başka değişkenlerin mevcut olabileceğini de akla getirmektedir. İki dilliliğin nasıl bir işleyiş ile bilişsel avantaj sağladığının tam olarak açıklanamaması, yürütülen araştırmalarda yürütücü işlevler, bilişsel esneklik gibi çeşitli bilişsel özellikler ile sınırlı kalınmasıyla bağlantılı olabilir.

Dilin toplumsal kullanımına bağlı çok sayıda özelliği vardır ve dil kullanımı yalnızca koddan değil, sözden de ibaret değildir. Bu bakımdan iki dillilik araştırmalarında sözlü dil dışındaki anlam göstergelerinin incelenmesi, eksik halkaların bulunmasına neden olma potansiyeli taşımaktadır. İnsanlar, sosyal etkileşim içindeyken aynı zamanda göz hareketleri, yüz ifadeleri, bakış yönü, jestler, benzetim (mimicry), ses tonlaması, konuşma ritmi gibi söz harici anlam göstergelerinden yararlanmaktadırlar. Bu tür göstergeler etkileşim halindeki kişiler arasında hem anlamın hem düşüncelerin ve hem de duyguların anlaşılmasını sağlamaktadır. Böylece edilen söz, bütünleşmiş bir manaya kavuşmaktadır. Sosyal etkileşim esnasında ipucu değeri taşıyan bu tür göstergelerin doğru kullanımı aynı zamanda kişinin kendini kültürel ve bağlamsal olarak uygun şekilde ifade edebilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu sayede dil edinimi ve iki dilliliğin neden kültüre gömülü bir doğası olduğunu daha iyi anlayabilmemiz mümkündür.

Sonuç olarak “neden iki dil bir dilden daha iyidir” sorusunun cevabını belki de etkileşimlerin sözlü değil, sözsüz kısımlarında arayarak bulabiliriz.

Kaynakça / References

- Adesope, O. O., Lavin, T., Thompson, T., & Ungerleider, C. (2010). A systematic review and meta-analysis of the cognitive correlates of bilingualism. *Review of Educational Research, 80*(2), 207–245.
- Anton, E., Dunabeitia, J. A., Estevez, A., Hernandez, J. A., Castillo, A., Fuentes, L. J., Davidson, D. J., & Carreras, M. (2014). Is there a bilingual advantage in the ANT task? Evidence from children. *Frontiers in Psychology, 398*(5), 1–12.
- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C., & Robertson, M. (1997). Another advanced test of theory of mind: Evidence from very high functioning adults with autism or Asperger syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38*(7), 813–822.
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y., & Plumb, I. (2001). The “Reading the Mind in the Eyes” Test revised version: a study with normal adults, and adults with Asperger syndrome or high-functioning autism. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 42*(2), 241–251.
- Bialystok, E. (1999). Cognitive complexity and attentional control in the bilingual mind. *Child Development, 70*(3), 636–644.
- Bialystok, E., Craik, F. I., Green, D. W., & Gollan, T. H. (2009). Bilingual minds. *Psychological Science in the Public Interest, 10*(3), 89–129.
- Bialystok, E., Luk, G., Peets, K. F., & Yang, S. (2010). Receptive vocabulary differences in monolingual and bilingual children. *Bilingualism: Language and Cognition, 13*(4), 525–531.
- Bialystok, E., & Martin, M. M. (2004). Attention and inhibition in bilingual children: Evidence from the dimensional change card sort task. *Developmental Science, 7*(3), 325–339.
- Blom, E., Küntay, A. C., Messer, M., Verhagen, J., & Leseman, P. (2014). The benefits of being bilingual: Working memory in bilingual Turkish–Dutch children. *Journal of Experimental Child Psychology, 128*, 105–119.
- Calero-Breckheimer, A., & Goetz, E. T. (1993). Reading strategies of biliterate children for English and Spanish texts. *Reading Psychology: An International Quarterly, 14*(3), 177–204.
- Calvo, A., & Bialystok, E. (2014). Independent effects of bilingualism and socioeconomic status on language ability and executive functioning. *Cognition, 130*(3), 278–288.
- Deak, G. O. (2003). The development of cognitive flexibility and language abilities. *Advances in child development and behavior, 31*, 273–328.
- Dick, A., Garcia, N. L., Pruden, S. M., Thompson, W. K., Hawes, S. W., Sutherland, M. T., ... & Gonzalez, R. (2018). No bilingual advantage for executive function: Evidence from a large sample of children in the Adolescent Brain and Cognitive Development (ABCD) Study. *PsyArXiv, 1-21*.
- Duñabeitia, J. A., Hernández, J. A., Antón, E., Macizo, P., Estévez, A., Fuentes, L. J., & Carreiras, M. (2014). The inhibitory advantage in bilingual children revisited: Myth or reality? *Experimental Psychology, 61*(3), 234–251.
- Garcia, G. E., Jimenez, R. T., & Pearson, P. D. (1998). Metacognition, childhood bilingualism, and reading. In *Metacognition in educational theory and practice* (pp. 207-234). Routledge.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and Reality*. Cambridge: Harvard University Press.
- Grundy, J. G., & Keyvani Chahi, A. (2017). Post-conflict slowing effects in monolingual and bilingual children. *Developmental Science, 20*(1).
- Hakuta, K. (1986). *Cognitive development of bilingual children*. Los Angeles: University of California, Center for Language Education and Research.
- Hamers, J. F., & Blanc, M. H. A. (2000). *Bilinguality and bilingualism*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Harris, C. L. (2004). Bilingual speakers in the lab: Psychophysiological measures of emotional reactivity. *Journal of Multilingual and Multicultural Development, 25*(2-3), 223–247.

- Harris, C. L., Gleason, J. B., & Aycicegi, A. (2006). When is a first language more emotional? Psychophysiological evidence from bilingual speakers. *Bilingual Education and Bilingualism*, 56, 257.
- Hilchey, M. D., & Klein, R. M. (2011). Are there bilingual advantages on nonlinguistic interference tasks? Implications for the plasticity of executive control processes. *Psychonomic Bulletin & Review*, 18(4), 625–658.
- Jiménez, R. T., García, G. E., & Pearson, P. D. (1996). The reading strategies of bilingual Latina/o students who are successful English readers: Opportunities and obstacles. *Reading Research Quarterly*, 31(1), 90–112.
- Karakelle, S., Yeşilyaprak, Y. ve Demirkan, E. (2019, Eylül). *Tek dilli ve iki dilli çocuklarda bilişsel işlevlerin incelenmesi*. 2. Gelişim Psikolojisi Sempozyumunda sunulan bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir. Erişim adresi: <https://www.gelisimsempozyumu2019.com>
- Karlı, Y., & Karakelle, S. Bilişsel Esneklik, İki Dillilik ve Üstbilişsel Kararlar Arasındaki Bağlantılar. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(2), 171–200.
- Kovacs, A., & Mehler, J. (2009a). Flexible learning of multiple speech structures in bilingual infant. *Science*, 325, 611–612.
- Kovacs, A., & Mehler, J. (2009b). Cognitive gains in 7 month-old bilingual infants. *Proceedings of The National Academy of Sciences*, 106(16), 55–60.
- Lewkovicz, D. J., Hansen-Tift, A. M. (2012). Infants deploy selective attention to the mouth of a talking face when learning speech. *Proceeding of the National Academy of Science*, 1-6.
- Mackey, W. (2000). The description of bilingualism. In L. Wei (ed.), *The bilingualism reader* (pp. 22–51). New York, NY: Routledge.
- Marian, V., & Kaushanskaya, M. (2004). Self-construal and emotion in bicultural bilinguals. *Journal of Memory and Language*, 51(2), 190–201.
- McLaughlin, B. (1978). *Second language acquisition in childhood*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum.
- Michael, E. B., & Gollan, T. H. (2005). Being and becoming bilingual. In J. F. Kroll, & A. M. B. de Groot (Eds.), Spp. 389–407). Oxford: Oxford University Press.
- Morton, J. B., & Harper, S. N. (2007). What did Simon say? Revisiting the bilingual advantage. *Developmental Science*, 10(6), 719–726.
- Namazi, M., & Thordardottir, E. (2010). A working memory, not bilingual advantage, in controlled attention. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 13(5), 597–616.
- Oakley, B. F., Brewer, R., Bird, G., & Catmur, C. (2016). Theory of mind is not theory of emotion: A cautionary note on the Reading the Mind in the Eyes Test. *Journal of Abnormal Psychology*, 125(6), 818.
- Oren, D. L. (1981). Cognitive advantages of bilingual children related to labeling ability. *The Journal of Educational Research*, 74(3), 163–169.
- Peal, E., & Lambert, W. (1962). The relation of bilingualism to intelligence. *Psychological Monographs: General and Applied*, 76(27), 1–23.
- Pons, F., Bosch, L., & Lewkovicz, D.J. (2015). Bilingualism modulates infants’ selective attention to the mouth of a talking face. *Psychological Monograph*, 76, 1–23.
- Poulin-Dubois, D., Blaye, A., Coutya, J., & Bialystok, E. (2011). The effects of bilingualism on toddlers’ executive functioning. *Journal of Experimental Child Psychology*, 108(3), 567–579.
- Prior, A., & MacWhinney, B. (2010). A bilingual advantage in task switching. *Bilingualism: Language and Cognition*, 13(2), 253–262.
- Ransdell, S., Barbier, M. L., & Niit, T. (2006). Metacognitions about language skill and working memory among monolingual and bilingual college students: When does multilingualism matter? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 9(6), 728–741.
- Ross, J., & Melinger, A. (2017). Bilingual advantage, bidialectal advantage or neither? Comparing performance across three tests of executive function in middle childhood. *Developmental Science*, 20(4), 1–21.

- Singh, L., Fu, C. S., Rahman, A. A., Hameed, W. B., Sanmugam, S., Agarwal, P., Jiang, B., Chong, Y. S., Meaney, M. J., Rifkin-Graboi, A. and GUSTO Research Team. (2015). Back to basics: A bilingual advantage in visual habituation. *Child Development*, 86, 294–302.
- Thordardottir, E. T., Weismer, S. E., & Smith, M. E. (1997). Vocabulary learning in bilingual and monolingual clinical intervention. *Child Language Teaching and Therapy*, 13(3), 215–227.
- Uzundağ, B. A. ve Küntay, A. C. (2016). İki dillilik gelişen zihni farklı şekillendirir mi? Ç. Aydın, T. Göksun, A.C. Küntay ve D. Tahiroğlu (Ed.), *Aklın Çocuk Hali: Zihin Gelişimi Araştırmaları* içinde (s. 40–65). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Verhagen, J., Grassmann, S., & Küntay, A. C. (2017). Monolingual and bilingual children's resolution of referential conflicts: Effects of bilingualism and relative language proficiency. *Cognitive Development*, 41, 10–18.
- Werker, J. F., Byers-Heinlein, K., & Fennell, C. T. (2009). Bilingual beginnings to learning words. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 364(1536), 3649–3663.
- Yow, W. Q., Li, X., Lam, S., Gliga, T., Chong, Y. S., Kwek, K., & Broekman, B. F. (2016). A bilingual advantage in 54-month-olds' use of referential cues in fast mapping. *Developmental Science*, 20(1), 1–15.
- Zelazo, P. D. (2006). The Dimensional Change Card Sort (DCCS): a method of assessing executive function in children. *Nature Protocols*, 1, 297–301.

